

Stanisław Augustynek

Prowincja Małopolska Towarzystwa Jezusowego w latach 1926-1939

Promotor: ks. prof. dr hab. Jan Szczepaniak

Streszczenie rozprawy doktorskiej

W 1918 roku, wraz z odzyskaniem niepodległości przez państwo polskie, w jego granicach znalazła się Prowincja Galicyjska Towarzystwa Jezusowego, której nazwę zmieniono na Prowincja Polska Towarzystwa Jezusowego. W pierwszym okresie jej funkcjonowania w II Rzeczypospolitej prowincja ta nadal rozwijała się prężnie. Wystarczyło kilka lat, aby w 1925 roku Przełożony Generalny Towarzystwa Jezusowego podzielił ją na Prowincję Polską Towarzystwa Jezusowego i zależną od niej Wiceprowincję Małopolską Towarzystwa Jezusowego. Finał tych działań nastąpił w roku 1926, kiedy to: Prowincja Polska stała się Prowincją Wielkopolsko-Mazowiecką Towarzystwa Jezusowego z siedzibą prowincjalną w Warszawie, a Wiceprowincja Małopolska stała się Prowincją Małopolską Towarzystwa Jezusowego z siedzibą prowincjalną w Krakowie.

Nakreślone ramy czasowe – lata 1926-1939 – stanowią pierwszy okres istnienia Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego, jej ekspansji w odrodzonym państwie polskim, zakończonej wybuchem II wojny światowej i w związku z tym utratą części jej członków, domów i dzieł apostolskich oraz przesunięciem granic terytorialnych Prowincji.

Celem pracy jest próba stworzenia monografii Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego w latach 1926-1939. W tak sformułowanym problemie badawczym analizą objęto historię i proces powstania Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego, następnie jej strukturę wewnętrzną, administracyjną, sposób zarządzania, aspekty finansowe, formację zakonną, placówki, duszpasterstwo w świątyniach, dzieła prowadzone na jej terenie i apostolat w latach 1926-1939. Uznano również za ważne przedstawienie stanu osobowego prowincji, zwłaszcza jego przyrostu, z uwzględnieniem sylwetek niektórych wybitniejszych zakonników, którzy z pozostałymi współbraćmi nadawali specyficzny charakter Prowincji Małopolskiej.

Do podjęcia badań nad historią Prowincji Małopolskiej Towarzystwa

Jezusowego w latach 1926-1939 skłoniło autora przede wszystkim stwierdzenie, że istnieje luka jaką autor zauważył w opracowaniach dotyczących działalności Towarzystwa Jezusowego w okresie II Rzeczypospolitej. Tematyka pracy obejmuje ważne zagadnienia z organizacji i codziennego funkcjonowania jezuitów w ramach nowej prowincji zakonnej. Dodatkowo uwypukla znaczącą rolę, jaką odgrywali w ramach szeroko prowadzonego apostołatu. Podjęcie tego problemu badawczego umożliwiła kwerenda obejmująca zbiory archiwalne przechowywane w archiwach zakonnych, kościelnych i państwowych na terenie Polski oraz źródła drukowane.

Bazę źródłową i zasadniczy korpus pracy stanowią w materiały archiwalne z Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. W pracy uwzględniono także archiwalia z Archiwum Prowincji Wielkopolsko-Mazowieckiej Towarzystwa Jezusowego w Warszawie, Archiwum Archidiecezjalnego w Przemyślu, Archiwum Diecezjalnego w Tarnowie i Archiwum Narodowego w Krakowie. Istotne znaczenie podczas powstawania pracy miały źródła drukowane głównie drukowane przez zakon.

Pracę tworzy sześć rozdziałów, które przybliżają omawiany temat i poszczególne jego zagadnienia. W pierwszym omówiono ustrój oraz urząd przełożonego generalnego i pozostałych członków Kurii Generalnej Towarzystwa Jezusowego. Następnie przedstawiono podział administracyjny zakonu na całym świecie oraz liczbę zakonników. Omówiono też, jak wyglądała struktura i zarządzanie w poszczególnych prowincjach zakonnych i wspólnotach lokalnych.

Drugi rozdział dotyczy dziejów powstałej po wskrzeszeniu zakonu Prowincji Galicyjskiej, która po odzyskaniu przez Polskę niepodległości została nazwana Prowincją Polską. Dalej przedmiotem uwagi są krótkie dzieje tej prowincji z zarysowaniem jej rozwoju wewnętrznego. Następnie omówiony jest podział administracyjny Prowincji Polskiej na Prowincję Wielkopolsko-Mazowiecką i Wiceprowincję Małopolską, która stanie się Prowincją Małopolską.

Trzeci rozdział przybliży organizację Prowincji Małopolskiej oraz jej placówek od momentu powstania w roku 1926 aż do 1939 roku. Omówione są rządy kolejnych prowincjałów oraz zarządzanie przez nich prowincją. Ukazano także liczbę i rozmieszczenie jezuitów w poszczególnych domach prowincji. W zakończeniu rozdziału zarysowano sytuację finansową prowincji i jej domów.

Rozdział czwarty przedstawia całą formację zakonną, jaką odbywali jezyci w Prowincji Małopolskiej. Ukazano, jak wyglądał pobyt i życie codziennie w nowicjacie,

następnie w jaki sposób młodzi jezuita uzupełniali swoje wykształcenie w ramach humaniorów, potem studiów filozoficznych, teologicznych, specjalistycznych oraz „magisterki” jaką każdy z jezuitów musiał odbyć zaraz po studiach z filozoficznych. Na końcu rozdziału omówiono ostatni etap formacji zwany Trzecią Probacją.

W piątym rozdziale mowa jest o pracy duszpasterskiej wykonywanej przez jezuitów na poszczególnych placówkach i misjach zagranicznych oraz o dziełach przez nich prowadzonych. Omówiono podstawową działalność duszpasterską w poszczególnych rezydencjach, kościołach i parafiach jezuickich. Przybliżono też charakterystyczne dla Towarzystwa Jezusowego prace w domach rekolekcyjnych oraz misje ludowe prowadzone na terenie Polski. Przedstawiono również historię i działalność Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie. Ponadto omówiona zostanie działalność Zakładu Naukowo-Wychowawczego – Gimnazjum i Konwiktu w Chyrowie oraz Małego Seminarium w Nowym Sączu.

Ostatni rozdział poświęcony jest pracy jezuitów w ramach stowarzyszeń i kongregacji osób świeckich. Ojcowie pełnili funkcję dyrektorów lub moderatorów takich dzieł, jak: Związek Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej, Sodaliczka Mariańska, Apostolstwo Modlitwy, Stowarzyszenie Sług św. Zyty czy Krucjata Eucharystyczna.

Elementem dopełniającym całość monografii jest aneks, w którym zamieszczono tabele poszerzające niektóre z poruszanych w pracy zagadnień. Najobszerniejsza tabela zawiera wykaz wszystkich jezuitów należących do Prowincji Małopolskiej w omawianym okresie. Podana jest data urodzin, data wstąpienia do zakonu, data święceń, data ostatnich ślubów, data śmierci, w niektórych przypadkach data dymisji i data przepisania do innej prowincji każdego z zakonników. Pozostałe tabele zawierają informacje o jezuitach pełniących funkcję przełożonych w poszczególnych placówkach, obrazują jak wiele liczbę misji ludowych, rekolekcji parafialnych i stanowych oraz innych pozostałych prac apostolskich podejmowali misjonarze ludowi. Jedna z tabel dotyczy jezuitów pracujących w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy. Jeszcze inna przedstawia porządek dnia w nowicjacie dla braci zakonnych.

W pracy przyjęto metodę analizy i syntezy. Dodatkowo w poszczególnych rozdziałach wykorzystano elementy metody statystycznej, co pozwala na lepsze i jaśniejsze przedstawienie zagadnień będących tematem pracy.

Kraków, 7.01.2020
Stanisław August